

Введені

УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І ПІДПРИЄМНИЦТВА

Гуляевська, І.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Колективна монографія

За редакцією Непочатенко О.О.

Умань
Видавець «Сочінський М. М.»
2019

Друкується за рішенням вченої ради
Уманського національного університету садівництва
(протокол № 4 від 19 грудня 2018 року)

Рецензенти:

доктор економічних наук, професор Малік М.Й.;
доктор економічних наук, професор Жудро М.К.;
доктор економічних наук, професор Нестерчук Ю.О.

Автори вміщених матеріалів висловлюють свою думку, яка не завжди збігається з позицією редакції. За зміст матеріалів (у т. ч. відсутність плагіату) відповідальність несуть автори. Матеріали подаються в авторській редакції

С 76. Українські соціально-економічні засади формування економічної системи // Український моногр. / За ред. д.е.н., професора О.О. Непочатенко. – Умань: Видавець «Сочинський М. М.», 2019. – 276 с.

ГАНІТОВА Ольга Іванівна

Соціально-економічні засади формування економічної системи – це результат дослідження сучасних проблем розвитку економіки України. Вивчені соціально-економічні аспекти функціонування економіки України, її роль у структурі фінансової та податкової політики у зв'язку з проблемами соціальної безпеки діяльності та приєднанням до процесів діяльності як основи соціально-економічного розвитку

Фінансовий менеджмент, зокрема фінансові діяльності підприємств та організацій, є основою функціонування економіки

УДК 338.43

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНАВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

1.1. Соціально-екологічні засади функціонування економіки України (Мареха І.С., к.е.н., Сумський державний університет)	9
1.2. Організаційно-економічний механізм носилення соціальної згуртованості та розвитку соціального капіталу (Гриненко А.М., к.е.н., доцент, професор; Кирилік В.В., асистент, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»)	14
1.3. До питання використання, інтелектуального людського капіталу в Україні: здобутки та втрати (Шурик М.В., д. е. н., професор, Університет Короля Данила, м. Івано-Франківськ)	18
1.4. Рівень та якість життя в характеристиці економічного добробуту (Костюк В.С., к.е.н., доцент, Уманський національний університет садівництва)	27
1.5. Rynek pracy a koszty zatrudnienia. Labor market and employment costs (Paweł Dziecidziela, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie)	33
1.6. Kształtowanie nawyków żywieniowych dzieci na przykładzie „Programu dla szkół” (Krystyna Krzyżanowska, Sławomir Wawrzyniak, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie)	40
1.7. Розбудова економіки стандартизації в контексті процесів цифрової трансформації (Степаненко О.П., д.е.н., доцент, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана)	46
1.8. Цифрова економіка та її роль в управлінні соціально-економічними процесами (Пугачевська К., к.е.н., доцент, Мукачівський державний університет)	56
1.9. Тризуб вільної торгівлі Європейський Союз - Україна - Канада (DCFTA - CETA - CUFTA): економічний аспект, політичний підтекст, український контекст (Коміренко В.І., д.е.н., академік, Дніпровський гуманітарний університет)	60
1.10. Оцінка конкурентоспроможності туристичного ринку Львівської області (Ільницька-Гікавчук Г.Я., к.е.н., доцент, Національний університет «Львівська політехніка»)	64

РОЗДІЛ 2. СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ КРАЇНИ

2.1. Стан інвестиційної безпеки України (Савіцька С.І., к.е.н., асистент, Подільський державний аграрно-технічний університет)	70
--	----

створення, просування і вдосконалення базових стандартів і правил, що регулюють різно види діяльності в цифровій економіці.

Внаслідок широти теми, пов'язаної з розбудовою цифрової економіки, стандартизація в цій області є ключовим моментом. Тільки наявність стандартів дасть можливість використання і взаємозамінності окремих об'єктів цифрової економіки. Тільки стандартизація може створити ринок компонент і рішень об'єктів цифрової економіки. Тільки при наявності стандартів можна буде вести мову про економічні показники, які дозволяють визначати прогрес розвитку цифрової економіки та об'єктів цифрової економіки. При цьому проходження загальним стандартам матиме і прямий економічний ефект.

Разом з тим, на наш погляд, можна та необхідно не чекати на прийняття стандартів у якості міжнародних. Вітчизняні вчені, науково-дослідні організації та інші профільні установи цілком здатні до створення стандартів і їх практичного випробування в рамках відповідних національних програм.

Тому питання розбудови економіки стандартизації в контексті процесів цифрової трансформації с актуальними й потребують на подальші дослідження.

1.8. Цифрова економіка та її роль в управлінні соціально-економічними процесами

Поширення електронних послуг, застосування інформаційних технологій, поява віртуальної реальності змінюють вигляд економіки, характеризуючи її як «цифрову» Разом з тим існують такі поняття, як: «сировинна економіка», «інституціональна економіка» або «інноваційна економіка». Ці терміни використовуються поряд в рамках більш глибокого і ретельного аналізу зовнішнього і внутрішнього оточення економічних систем. Також, використовуючи поняття інституційної економіки, можемо говорити про те, які зміни відбулися в інституційній структурі в зв'язку з появою і поширенням нових видів послуг і технологій⁶⁷.

Кожен новий етап розвитку економіки характеризується своїми особливостями. Змінюються ключові фактори, що визначають можливості економічних суб'єктів, умови і фактори їх росту, функціонування і розвитку, що призводить до формування нових термінів, а також модернізації вже використовуваних теорій і методологій.

Роль цифрових технологій в управлінні соціально-економічними процесами досить очевидна, проте багато питань залишаються не дослідженими. Важливість цих процесів дозволила поставити питання про формування нового типу економіки, де домінуючі значення набувають відносини з приводу виробництва, обробки, зберігання, передачі та використання зростаючого обсягу даних, які стають основою економічного аналізу, що досліджує закономірності функціонування сучасних соціально-економічних систем. І даний час для економічного агента стає важливим не сам факт володіння будь-яким ресурсом, а наявність даних про цей ресурс і можливість їх використовувати з метою планування своєї діяльності.

Під «цифровою економікою» слід розуміти сучасний тип господарювання, який характеризується переважною роллю даних і методів управління ними як визначального

ресурсу в сфері виробництва, розподілу, обміну та споживання. Цифрова економіка з'ясує розвитку в цілому і впливає на такі галузі як банківська, роздрібна торгівля, транспорт, енергетика, освіта, охорона здоров'я. Цифрові технології, такі як широка соціальна взаємодія, економічні відносини, інститути, впливають на появу нової способів кооперації і координації економічних агентів для спільного вирішення поставленої проблеми.

Цифрова економіка передбачає цифрове перетворення всіх сфер життєдіяльності, включаючи її значний економічний та соціальний ефекти, що відкриває нові можливості для держави, суспільства та громадян. Вона є головним пріоритетом для Німеччини та Великої Британії. За даними Всесвітнього економічного форуму, у цій році частка цифрової економіки у загальносвітовій економіці перевине 30%, продовжує зростати. Успішний досвід Естонії, Ірландії, Швеції та Ізраїлю свідчить, що посередній ефект від комплексного розвитку цифрової економіки становить 70% ПВЗ протягом п'яти років, а ROI інвестицій в цифрову трансформацію сягає 500%⁶⁸.

Ядром цифрової економіки є сектор виробництва цифрових товарів і послуг, пов'язаних з цифровими технологіями. Статистика країн, испанської та італійської, показує, що загальносвітову нестабільність, європейські зростання становить близько 1%, підтримуючи темпами зростає обсяг послуг, що надаються (до 30%) в році. Високі витрати підприємств на дослідження, пов'язані з цифровими технологіями, що вказує на те, що сектор цифрових технологій тає ключову роль в інноваціях. Розвивається і стає доступнішим цифрова інфраструктура, підвищується якість комунікаційних мереж у міру впровадження технологій 4G і оптоволоконної мережі, збільшуються можливості по використанню мобільних пристрій для доступу до мереж, що в кінцевому підсумку, дозволяє прогнозувати все більший радіус застосування цифрових технологій в світі.

Нові моделі ведення бізнесу, мережеві структури, що ґрунтуються на концепції «інтернету речей» виробництва і споживання, трансформують традиційні ринкові відносини, вимагають вироблення нових рішень в галузі управління сучасною фірмою. Потреба впровадження цифрових технологій має значення для всієї економіки в цілому. Якщо зараз відсоток роздрібної торгівлі в інтернеті припадає близько 10% всіх транзакцій, то в супутньому їх число буде тільки рости.

Уряди багатьох країн, прогнозуючи такі зміни, все більше працюють до розвитку цифрової економіки, використовуючи її переваги для відповіді на ключові запитання сучасності, такі як зниження рівня безробіття, боротьба з бідністю, дестабілізація макроекономічного середовища. Сучасні національні цифрові стратегії стосуються поточного розвитку економіки, створення інноваційних підприємств, підвищення кінцевого населення, формування ефективного громадського сектора.

Цифровий сектор економіки базується на інноваційних технологіях, створюється електронною промисловістю. Він представлений двома елементами. По перше – це електронна промисловість, виробництво мікрочіпів, комп'ютерів і телекомунікацій.

⁶⁷ Джулій Л.В. Інформаційні системи и їх роль в деятельности современных предприятий /Джулій Л.В. Емчук Л.В. // В книге: Perspective economic and management issues Collection of scientific articles. Scientific journal «Economics and finance», «East West» Association For Advanced Studies and Higher Education. 2015. С. 130-134.

⁶⁸ Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок дій») – 2020. Концептуальний засади (версія 1.0). – Київ : Головний управління по розвитку інновацій, підприємництва та промисловості України до 2020 року. [Електронний ресурс]. – 2016. – 90 с. – Режим доступу: <https://ucci.org.ua/uploads/files/58c78cc3c3922.pdf>.

пристрій, електроніки побутового призначення. По-друге, це компанії, які надають послуги в області цифрових технологій і використовують цифрові засоби виробництва зберігання, управління даними. Важливість розвитку цифрового сектора для національних економік підтверджується тим, що ряд країн в даний час реалізує комплексні і досить масштабні програми, націлені на розвиток цифрових секторів своєї економік, створення нових робочих місць в цих сферах, підвищення конкурентоспроможності електронної промисловості і IT-технологій.

Теоретичне осмислення впливу зростаючих потоків даних на сучасну соціально-економічну систему можна відзначити в концепціях постіндустріального та інформаційного суспільства. Зміни у виробничих процесах, переорієнтація виробництва з створення матеріальних благ на надання послуг, глобалізація економіки відзначаються теоретиками цифрового суспільства в якості найбільш фундаментальних ознак нового типу суспільства, викликаного інформатизацією⁶⁹.

Для вимірювання розвитку цифрової економіки розроблено систему індикаторів, що характеризують такі напрямки: розвиток високотехнологічного сектора економіки, його питома вага в продукції обробної промисловості і послугах; інвестиції в наукові розробки, розробка програмного забезпечення, витрати на освіту і додаткову перепідготовку; розробка та випуск інформаційно-комунікаційного устаткування; створення робочих місць у сфері науки і високих технологій; показники кооперацій між корпораціями, венчурними фірмами, університетами і науково-дослідними організаціями; міжнародні потоки знань, міжнародне співробітництво в галузі науки і інновацій; мобільність вчених, інженерів, студентів; динаміка поширення інтернету; частка високотехнологічної продукції в міжнародній торгівлі.

У загальніх рисах можна виділити чотири критерії аналізу цифрової економіки, які в тій чи іншій мірі розглядаються різними дослідниками: критерій, пов'язаний зі сферою зайнятості; просторовий критерій; технологічний; і, власне, економічний. Основою більшості визначень є переконання в тому, що кількісні зміни в сфері обробки даних привели до виникнення якісно нових соціально-економічних відносин.

Нідхід, пов'язаний зі сферою зайнятості, ґрунтуються на роботах Д. Белла, П. Друкера⁷⁰ і яких розглядається структура зайнятості населення та моделі спостережування. Трансформація соціально-економічних відносин відбувається через те, що зміни в сфері зайнятості працюють в цифровій сфері економіки. Зниження частки зайнятих у сфері виробництва і збільшення в сфері послуг розглядається як замінення фізичної праці інформацією. Оскільки основним ресурсом в даному випадку виступають дані, то зменшення частки праці в сфері їх обробки може розглядатися як перехід до цифрової економіки.

Сучасні спостереження свідчать про зростання частки людей, зайнятих у сфері послуг у світі (зокрема Сполучені Штати США). Якоти ця частка досягає 70% і більше), велика частина з якої зосереджується у сфері обробки даних, і тому на цій сфері може виникнути пов'язана з діяльністю по обробці певних даних, і тому на цій сфері працюють з підтримкою переважною доводити існування цифрової економіки як економічного сектора, який включає в складісті для працівників по роботі з обробкою даних послуг, які в свою чергу в свою очікування формування цифрової економіки становить. Нагороди за підтримку цієї постулату формулюють цифрової економікі, працівників

телекомунікаційних компаній, аналітиків, головним завданням яких є обробка даних. Однак в даний час не існує методики підрахунку працівників цифрової економіки.

Просторовий критерій ґрунтуються на географічному принципі⁷². Головна увага приділяється мережі передачі даних, які пов'язують різні місця, а тому можуть вплинути на формування глобального економічного простору. Мережі передачі даних є важливою видимтою рисою сучасного суспільства. При цьому важливим є те, який аспект, пов'язаний з мережами передачі даних розглядати при дослідженні цифрової економіки. Чи це буде технологічний аспект, тобто наявність певних систем передачі даних на окремій території, або ж необхідно аналізувати і інші аспекти, такі як кількість даних, переданих цими мережами, якість цих даних і т.д. В даний час викликає дискусію, що співпадає з мережею, яким чином проводити відмінності між різними рівнями мереж, які обсягають даних і швидкості їх передачі визначають перехід до цифрової економіки.

Економічний критерій передбачає врахування зростання економічної цінності в області діяльності по створенню, передачі, обробці, зберіганню даних⁷³. Якщо в економічній сфері такого роду активність превалює над діяльністю в галузі сільського господарства і промисловості, то можна говорити про перехід до цифрової економіки. Крім того, самі дані в таких умовах стають об'єктом економічних відносин. Спеціалізовані компанії, науково-дослідні організації надають послуги зі збору, аналізу даних для цілей замовника і, відповідно, такі дані знаходять певну вартість.

Основна проблема такого підходу полягає в тому, що за великим статистичним матеріалом, що свідчить про підвищення ролі даних в економічній діяльності, їх дійсний вплив на діяльність компаній вивчену досить поверхово, а методики оцінки ефективності діяльності працівників, пов'язаної з обробкою даних і їх інтерпретацією, мало розробленими. Наприклад, інформаційно-аналітичний відділ виробничого підприємства займається інформаційною діяльністю, але питання про те, як викоремити ці статистичні цілі його частку у виробництві всієї компанії, залишається нідієвим.

Технологічний критерій. Основою технологічної концепції стало безліч технологічних інновацій в області інформаційно-комунікаційних технологій, що стали доступними широкому колу користувачів⁷⁴. Нові технології є найномінальнішою ознакою зміни економічних систем, і їх часто називають драйвером розвитку економіки. Основна доля таких міркувань полягає в тому, що ріст обсягу технологічних інновацій в області обробки і передачі даних призводить до перебудови соціально-економічних відносин. Багато дослідників у своїх роботах відзначають важливість впливу технологічних інновацій. Такі міркування підкріплені можливістю комп'ютерних технологій трансформувати сферу телекомунікацій і об'єднати ці технології, результатом чого стало розвиток таких сервісів, як електронна пошта, передача даних у вигляді тексту, аудіо та відеофайлів, соціальних мереж, месенджерів.

Розгляд різних підходів до визначення соціально-економічних відносин, що формуються на базі цифрових технологій, дає підстави стверджувати, що в даний час не єднотипною досить точних, розгорнутих положень з цього приводу. Більшість дослідників концентруються на кількісних характеристиках і припускають, що в деякій мірі досягнення ряду кількісних показників цифрова економіка починає домінувати.

⁶⁹ Evans C. (1979) *The Mighty Micro: The Impact of the Computer Revolution*. Gollancz.

⁷⁰ Toffler A. (1980) *The Third Wave*. Collins.

⁷¹ Gates B. (1995) *The Road Ahead*. Harmondsworth: Penguin.

Цифрові технології, зокрема інтернет, підвищують ступінь взаємодії і творчого обміну між розробниками продуктів, постачальниками і кінцевими споживачами, дослідниками та вченими і дають можливість безперервної колективної роботи над створенням і зміною товарів і послуг, в яку включається широке коло користувачів, які в процесі участі в такій роботі можуть знаходити недоліки, помилки і висувати пропозиції для подальшого розвитку.

З зростаючими потоками даних з'являється можливість переходу на новий рівень управління економічними процесами. Сучасні системи поприку даних дозволяють автоматизувати процес прийняття управлінських рішень і

здійснювати більш детальний аналіз економічної діяльності. Сучасні бази даних дозволяють аналізувати і прогнозувати економічні процеси на макрорівні, рівні окремих регіонів, галузей і підприємств. Сучасні цифрові девайси, смартфони, інтернет речей дозволяють отримувати дані безпосередньо від економічних агентів. Дані з таких пристроїв дозволяють створювати цифрові моделі споживачів, технологічних процесів, що призводить до економії ресурсів, оптимізації систем закупівель, оптимізації використання фінансів і т.д.

Серед передумов розвитку цифрової економіки в Україні можна виділити кілька аспектів: система освіти має високий потенціал для підготовки фахівців цифрової економіки; з оригінальні організаційно-технологічні рішення по створенню ефективної інфраструктури цифрової економіки; інтеграція і розвиток конкретних кейсів на базі сучасних принципів цифрової економіки створять синергетичний ефект, що призведе до загального зростання економіки.

В цілому, можна виділити наступний перелік заходів, реалізованих державами і спрямованих на розвиток цифрової економіки: розвиток інфраструктури, що представляє основу для формування нових моделей ведення бізнесу та побудови наукових і соціальних мереж; зниження бар'єрів в галузях цифрової економіки, підвищення рівня володіння цифровими технологіями, навчання і перекваліфікація фахівців; забезпечення довіри до надійності і безпеки цифрової інфраструктури, розвиток цифрового сектора економіки.

1.9. Тризуб вільної торгівлі Європейський Союз - Україна – Канада (DCFTA – CETA –CUFTA): економічний аспект, політичний підтекст, український контекст

Царинкою досліджень наукової школи міжнародних економічних відносин Київського міжнародного університету, започаткованої М.А.Швайкою, В.І.Тронінською, В.Є.Новицьким, В.С.Пашенком та розвинутої В.І. Коміренком, О.Б.Маленко, А.В.Шафранським, І.В.Лідиченко, К.В.Кощенко завжди була і залишається своєатлантична інтеграція України.

Скасування поправки Джексона Веніка, визнання України країною з ринковою економікою, набуття членства в СОТ, поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі між Україною та ЄС (DCFTA), зона вільної торгівлі між Україною та Канадою (CUFTA) та 25 років незалежності – невеликий здобуток. Та зважаючи на шалений опір зі сторін «стратегічного партнера», «гаранта територіальної цілісності» за Будапештським Меморандумом, гібридну війну зі сторони «братнього народу» та бездіяльність Сполученого Королівства та Великої Британії щодо агресії РФ проти України – те, що ми існуємо як незалежна країна і продовжуємо своєатлантичний інтеграційний курс – звитяга патріотів

східному та дипломатичному фронтах.

На думку Богдана Гаврилишина, який передбачив крах Радянського Союзу, агонія Російської Федерації під керівництвом її завзятого могильщика В.Путіна триватиме ще 5-7 років. Цей період нам потрібно не лише вистояти в плані військовому, політичному та економічному, а значно просунутись в плані інтеграційному

З приходом до Білого Дому Дональда Трампа, інтеграційне об'єднання NAFTA (США, Канада, Мексика) «наказало довго жити». Як крок у відповідь Канада підписала угоди про вільну торгівлю з ЄС (CETA) та Україною (CUFTA). Не варто перебільшувати роль України в торгівельних інтересах Канади. За даними Держкомстату вони мізерні. Мова йде про якісь сотні млн. доларів. Та варто оцінити важливість цього документу зокрема і загальну підтримку Канадою України відомо.

На нашу думку Канада для України сьогодні є сильний, надійний, передбачуваний, послідовний та дружній партнер. Якщо українсько-канадські відносини розвиватимуться в такому ж ключі, то окрім військових політичних, економічних результатів, українці можуть розраховувати на безвізовий режим не лише з ЄС, а і з Канадою.

Трикутник вільної торгівлі, який ми назвали тризубом між ЄС, Україною та Канадою є умовою професійних дій керівництва нашої держави здатен створити міцну політичну, економічну та соціальну основу для гідного протистояння РФ та розвитку України. За нашими прогнозами в такій співпраці зацікавлені всі сторони так як на противагу економічним перевагам наших партнерів досвіду протистояння російської агресії масово чинимо ми.

Президентом міжнародної спілки економістів з 2018 року стане Тім Бесл, який вважає економіку «могутнім способом вирішення проблем», «правильною комбінацією часу і порядку», інструментом, який в «рамках закону дозволяє нам все». Оптимізм висловлені Тіма Беслі ґрунтуються на глибоких дослідженнях незворотності інтеграційних процесів. Хаос політиків компенсується адекватними економічними процесами. Ця думка заслуговує на особливу увагу, адже до цього ми читали і слухали цієї економічний розpac.

Нажаль, піпков із життя великий син України, видатний економіст сучасності, який також випромінивав оптимізм щодо інтеграційних процесів Богдан Гаврилишин. Його «Борговказі в майбутнє» та аналіз ефективних сусільств актуальні і зараз. Остання публікація Богдана Гаврилишина «Залишаюсь українцем» дає чітку відповідь на пропозицію ряду футурологів, які вважають, що світ впевнено йде до одноМанітності. «Інноваційні відмінності з часом зникнуть і всі будуть громадянами Землі. Звісно, інтеграційні зближення сприяють цьому, але на думку Б.Гаврилишина саме код нації згодом створює критичну енергію таких інтеграційних перетворень.

Заслуговує на увагу стаття «Chaos : мистецтво управління і маркетингу в епоху турбулентності», яка опублікована в 2009 році Джоном Каслтоне та Філіпом Котлером. У пропозиції щодо турбулентності та хаосу справлялись.

На думку Олександри Бровко, яка в листопаді 2016 року опублікувала в «Европейській правді» матеріал «Трикутник вільної торгівлі» створення зон вільної торгівлі та митних союзів з сучасним трендом, з регіональних вони трансформуються в «регіональні та міжконтинентальні».

Метою дослідження є аналіз проблем та економічних перспектив функціонування та горизонตального інтеграційного об'єднання в форматі зон вільної торгівлі між Європейським Союзом та Канадою, між Європейським Союзом та Україною та між

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>